

Åarjelsaemien gïele goh dïhte jillemes uraliske gïele jïh akte gieltegs dotkemeobjeekte¹

Jussi Ylikoski

Åbon universiteete jïh Saemien jïlleskuvle

Abstract

The article discusses the role and importance of South Saami, the westernmost language of the westernmost branch of the Uralic language family, in Saami, Uralic as well as general typological linguistics. It briefly summarizes the origins of the South Saami language and discusses some of the most prominent characteristic features of the language in its Saami and Scandinavian contexts. Special attention is given to three phenomena: 1) the so-called relation forms of nouns, etymologically related to the comparative marking of adjectives, but synchronically reminiscent of markers of definiteness and possession; 2) differential object marking with as many as three distinct morphological cases (accusative, nominative and elative); and 3) the nature and origins of the auxiliary verb *edjdedh* ‘shall’, possibly a degrammaticalization of the Proto-Saami potential mood marker.

Keywords: South Saami, Uralic languages, linguistic typology

1. Aalkove

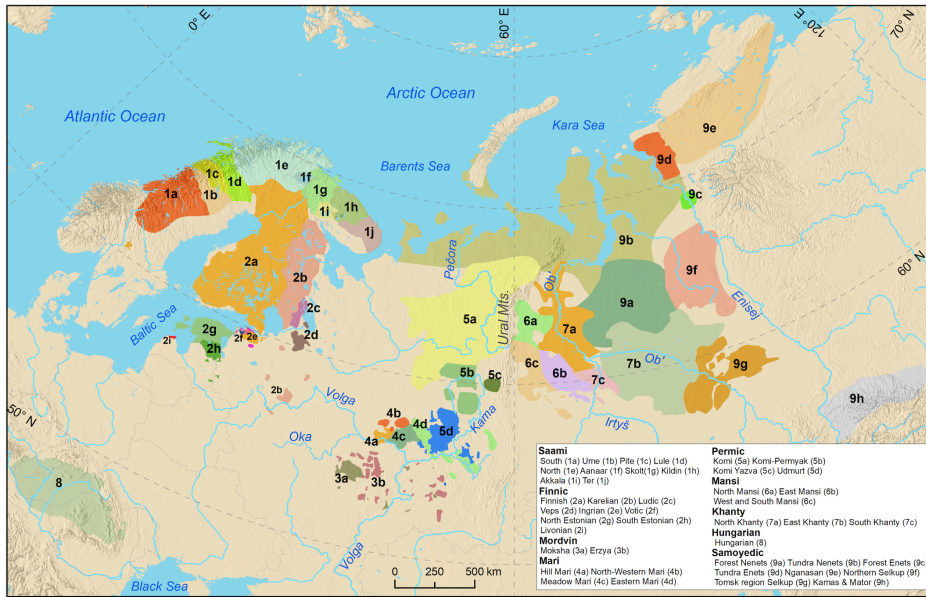
Daan tjaalegen tihte jïh aamhtese «Åarjelsaemien gïele goh dïhte jillemes uraliske gïele jïh akte gieltegs dotkemeobjeekte». Jis daam tihtelem gïelehistovrijes perspektijveste gïehtjedibie, joe daan tihtelisnie lustes plaantege orre jïh bïeries bielijste gïelesne. Mahte gaajhkh baakoeh bïarasïbpoeh, jïh genitijven suffikse - *n* aaj sagke bïeries baakosne *åarjelsaemien*. Men mubpede bieleste baakoe *uraliske* tïjelke daaroen baakoe, seammalaakan goh *eengelske* jïh *europeske*. *Dïhte* jis bïeries, bïeries demonstratijve pronovmene, men åarjelsaemien gïelesne dïhte definihte artihkele, seammalaakan goh dah daaroen artihkelh *den* jïh *det*; *akte* jis akte indefinihte artihkele, seammalaakan goh daaroen artihkelh *en* jïh *et*. Jïh baakoe *goh* aaj akte bïeries baakoe, men daate lea orre fenomeene: *goh* åtnasïvva seammalaakan goh daaroen *som* – funksjovnine gosse jeatjah saemien gïelh essijvem utnieh, numhtie *Åarjelsaemien gïele jillemes uraliske gïeline*.

Åarjelsaemien gïele ij leah barre dïhte jillemes jïh åarjemes saemien gïele, men dïhte abpe uraliske gïelefuelhkien jillemes gïele, seammalaakan goh ungeren gïele dïhte åarjemes jïh nganasanen gïele Sibirijisnie dovne dïhte luvlemes jïh dïhte noerhtemes uraliske gïele (kaarhte 1). Uraliske gïelh hov dah gïelh mej lea seamma vualkove. Uraliske maadthgïele kaanne Gaske-Roessjesne jallh Åarjel-Sibirijisnie soptsestovveme, jïh dan mænngan saemien maadthgïele sïemies dajvesne Åarjel-Soemesne jallh luvlielisnie sïjdteme (Aikio 2012; Grünthal jïh jeatjah 2022; Saarikivi 2022). Sïejhme vuajnoen mietie saemien gïele voestegh noerhtese jïh dan mænngan vihth åarjese, daaletje Åarjel-Saapman vualkeme. Men åarjelsaemien gïele dan jeatjahlaakan, jïh gellieh dotkijh Knut Bergslanden rajeste rontestamme, mah åarjelsaemien gïelen leah roehtsh mah voestegh mearoen rastah, Kvarkenen baaktoe bïateme, jïh easkah minngelen jeatjah noerhtesaemien gïeligujmie gaavnedamme (Magga 2014: 43–44); mubpie geajnoe kaanne Ålanden tjïrrh (Piha 2020: 56, 82–83) (kaarhth 2 jïh 3).

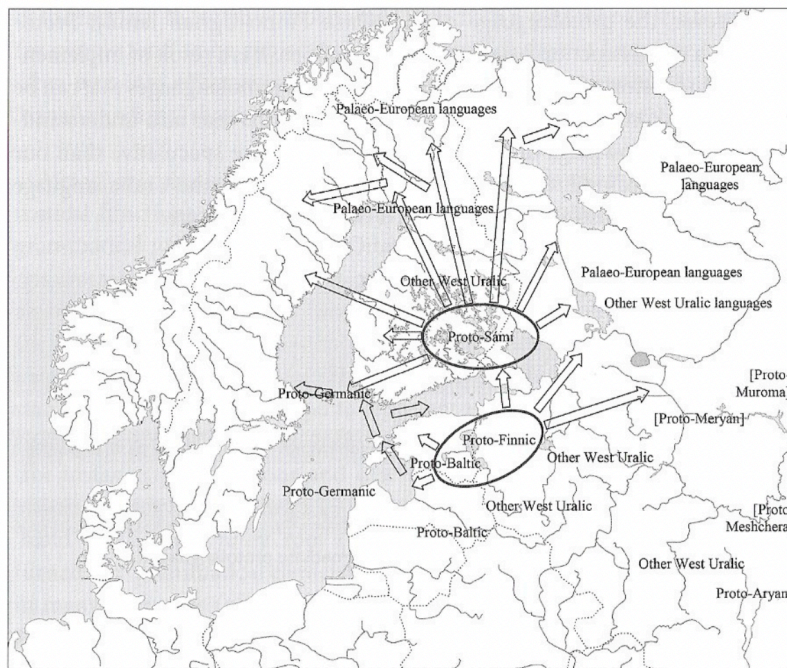
¹ Daate tjaalege mahte seamma goh dïhte buerkiestimmie maam manne 1. åarjelsaemien gïeledotkemebiejïe Leevangkesne 2.10.2019 åvtese buakteme.



ÅARJELSAEMIEN GÏELE GOH DÏHTE JILLEMES URALSKE GÏELE JÏH AKTE GIELTEGS DOTKEME OBJEekte



Kaarhte 1: Uralske gïelh (Rantanen jÏh jeatjah 2021; 2022).



Kaarhte 2: Saemien gïeli maadtoe jÏh guktie Saapman baateme (Saarikivi 2014: 204).



Kaarhte 3: Áarjelsaemien giële (Rantanen jïh jeatjah 2021; 2022).

Ibie mijjieh veele daejrieh man guhkiem saemien giële jillene soptsesovveme, jïh ibie daejrieh dam gænnah, magkerh gielh daebpene dan ávtelen lin (Aikio 2012). Daebpene gielh soptsestin mah eah uralske gielh lin, kaanne dovne germaane jallh aaj eevre ovnohkens gielh gáávnesin. Kaanne dan gaavhtan áarjelsaemien giëlesne jeatjahlaakan baakoeh enn jeatjah saemien giëline. Baakoeh hov joe buerielaakan dotkesovveme (vuesiehtimmien gaavhtan Hasselbrink 1981–1985; Bergsland & Magga 1993; Rydving 2013; Magga 2014; Piha 2018), men manne edtjem daelie morfologijem (hammoeleroem) jïh syntaksem (raajesetseegkemem) goerehtalledh. Áenehks siejhmelaakan kommentaari (kapihtele 2) mænngan edtjem substantijvi sojjehtimmiehammojde suffiksijumie *-be* (*tjïdtjebe*) ja *-ábpoe* (*daktarábpoe*) (kapihtele 3.1) eensilaakan goerehtalledh, jïh dej mænngan áarjelsaemien giëlen objeektide (kapihtele 3.2) jïh viehkieveerbem *edtjedh* (kapihtele 3.3). Manne mieriedamme daejtie goerehtalledh, juktie daah fenomeenh stoerre teoretihkeles aarvoem aaj uralske giëli álkolen utnich, giëletypologijesne mij abpe veartenen giëlediversiteetem goerehtalla.

2. Áarjelsaemien giëlen morfologijen jïh syntaksen bijre

Syntaksen histovrije geerve dotkemesuerkie, sagki geervebe baakoeh histovrijem dotkedh. Naan boelhkh hævvi aelhkebh goh jeatjah. Aelhkemes guarkedh dejtie aamhtesidie, mejnie áarjelsaemien giële seammalaakan goh jeatjah saemien gielh, jïh kaanne jeatjah uralske gielh aaj. Buerie vuesiehtimmieh leah báeries kaasusesuffiksh, vuesiehtimmien gaavhtan genitijve, mij adposisjovnijumie provhkesávva, jïh dihte ahte uralske giëli adposisjovnh siejhmehde postposisjovnh, eah preposisjovnh. Dellie dan jillemes uralske giëlen postposisjovneraajese *dálle-n nelnie* seamma maadhgiëlen baakoeste báata goh dan

luvlemes, nganasanen gielen *tuu ñini* [dålle.GEN nelnie] 'dållen nelnie'. Aalkoehammoe baakojde *dållen nelnie* jÏh *tuu ñini* maadthgielen **tuli-n ùlnä*. Daate lea aelhkïe jÏh jÏjtjïsnïe soptseste vihkeles maadthdaajroem gellïe gieli bÏjre, men sagke lustebe geerve gyhtjelasside goerehtalledh.

Åarjelsaemien gielen muhteste geerve jÏh lustes gyhtjelasse dÏhte, magkeres lea åarjelsaemien gielen jÏjtse sjïere grammatihke, maam jeatjah gielh eah damth. Manne golme åejvieklaasside vuajnam:

- båeries uralske grammatihke, maam jeatjah saemien gielh laahpeme
- orre jillemes grammatihke, maam daaroen jÏh sveerjen gielh buakteme
- grammatihke, man lea ovnohkens aalkove

Voestegh båeries uralske grammatihke, maam jeatjah saemien gielh laahpeme – daah vihkeles men båeries daajroe (Korhonen 1981; Sammallahti 1998; Koponen 2022; Ylikoski 2022):

- Substantijvi syjjehtimmïehammoeh hijvenlaakan bïerkenamme:
 - joekhte so nominatijve suffiksen namhtah – genitijve *-n* – akkusativijve *-m*
 - sijjïekaasush inessijve *-sne* (**-snA*) – elativijve *-ste* (**-stA*) – illativijve *-se*, *-n* (**-sin*)
- baakoeöörnege Subjeekte – Objekte – Veerbe
- Kopula-veerbe ånnetje åtnasåvva.
- Nyöjhkeme-veerben preteritume.
- *jÏh*-konjunksjovne ånnetje åtnasåvva (*Tjïdtjïeh aehtjïeh aahkïde aajjïde jÏjÏh biejjïeh tjahkasjïgan vuartasjïgan*; jÏjtjen vuesïehtimmïe).

Vaenïe kopula-veerbh seammalaakan goh naan Roessjen uralske gieline, vuesïehtimmïen gaavhtan ersan giellesne:

- | | | | | | | |
|-----|-------------|-------------|------------|-------------------|------------|--------------|
| (1) | <i>Kue</i> | <i>тон?</i> | <i>Мон</i> | <i>Александр.</i> | <i>Сон</i> | <i>Анна.</i> |
| | <i>Kïje</i> | <i>ton?</i> | <i>Mon</i> | <i>Aleksandr.</i> | <i>Son</i> | <i>Anna.</i> |
| | Gïe | datne? | Manne | Aleksandr. | DÏhte | Anna. |

Joekoen vihkele lea baakoeöörnege SOV jallh Subjeekte – Objekte – Veerbe. Daate seapan dÏhte båarasommes uralske baakoeöörnege. Ussjedem daate joekoen luste, ihke mahte gaajhkh Åarjel-Eurovpen gielh SVO:m, men eah SOV:m utnïeh (vuajnah læjhkan Mikkelsen 2011 julevsaemien jÏh Lehtinen 2018 luvliesaemien gielen bÏjre). JÏh ihke åarjelsaemien gielle dam båeries *m*-akkusativjem aaj vaarjelamme, dÏhte illedahke lea, åarjelsaemien gielle jÏh ovnohkens marin gielle Moskvan duekesne gaaje seammalaakan vååjnoeh:

- | | | | | | |
|-----|------------|---------------|--------------------|----------------|---------------|
| (2) | <i>Пиï</i> | <i>колы-м</i> | <i>пуриш,</i> | <i>мемна-м</i> | <i>колеш.</i> |
| | <i>Pïj</i> | <i>kolå-m</i> | <i>pureš,</i> | <i>memna-m</i> | <i>koleš.</i> |
| | Bïenje | guelïe-m | gaatska («bårra»), | mïjje-m | gåvla. |

DÏhte båarasommes baakoeöörnege jÏh båeries, transparente kaasusesuffiksh sinsïtnïe korreleerin. Objekte veerben uvte åådtje årrodh, juktïe suffikse *-m* mïjjïde ïktesth soptseste dÏhte akkusativijve jÏh objekte. Seammalaakan *-n* ïktesth genitïjven bÏjre soptseste, jÏh nominativijve subjeekten bÏjre. Vuesïehtimmïen gaavhtan daaroen jÏh noerhtesaemien giellesne buerïe, jïis veerbe subjeektem jÏh objeektem joekhte jallh raarhka (*Pïere Aannam vööjïni* \approx *Pïere vööjïni Aannam* \approx *Aannam Pïere vööjïni* \approx *Aannam vööjïni Pïere*, men *Per så Anna* \neq *Anna så Per*, *Pïera oïnnïi Anne* \neq *Anne oïnnïi Pïera*). Dan aarvoen bÏjre mïj åarjelsaemien gielen konservativijve morfologïje saemien jÏh jeatjah uralske gieli histovrijen dotkemïsnïe åtna, vuajnah vuesïehtimmïen gaavhtan Koponen (2022: 118) jÏh Ylikoski (2022: 115). Manne edtjem såemïes kaasusi – nominativjen, akkusativjen jÏh elativjen – pråvhkoem mïnngelen (kapihtelïsnïe 3.2) jeenebem goerehtalledh.

Daesnie vielie vuesiehtimmieh destie, guktie jaarjelsaemien nyöjkheme-veerbe (3a) – dovne preesense jih preteritume – jienebe marin güelen (3b) laakan enn vuesiehtimmien gaavhtan noerhtesaemien güelen laakan átnasávva:

(3)	a.	jaarjelsaemien güele	<i>ih/idtjih govlh</i>	<i>idie/idtjidh</i>	<i>govlh</i>
	b.	marin güele	<i>om/умыч кол</i> <i>ot/šâč kol</i>	<i>oda/ыума</i> <i>oda/âšta</i>	<i>кол</i> <i>kol</i>

Naan vuesiehtimmieh jaarjelsaemien güelen «orre» grammatihkeste: Gaajhkesh güeh jaarjelsaemien güelem maehtieh, daaroen jallh sveerjen güelide aaj maehtieh. Dannasinie ibie daarpesjh jijnjem soptsestidh dan bijre mij saemien güesele daaroen güeleste báateme. Daesnie naan vuesiehtimmieh orre jillemes grammatihken bijre, maam daaroen jih sveerjen güelh buakteme:

- dah göökte artihkelh: indefinihte artihkele *akte* jih definihte artihkele *dihthe* (Bergsland 1946: 106–107; Magga & Magga 2012: 223; Ylikoski 2020: 407, 414)
- verbe *utnedh* 'ha' possessijve raajesinie (Inaba & Blokland 2019)
- gellieh löönemebaakoeh, men aaj ovsiejhme grammatihke löönemebaakoeh (*fiere, men, för, öövre, enn, seenhte, vearadidh, fihkedh...*)
- konjunksjovne *jih* infinitijvine – seammalaakan goh daaroen *og/å /o/* (Ylikoski 2017):

$$\frac{Aanna /o/ Aanta}{begynner /o/ lese} = \frac{Aanna jih Aanta}{aelkiejægan jih lohkedh}$$

Bijjielisnie manne golme áejvieklaasside jaarjelsaemien güelen jijtse sjitere grammatihkesne vööjnim, jih vuesiehtimmide dovne 1) báeries uralske grammatihken bijre jih aaj 2) orre daaroen jih sveerjen güeli laaketje grammatihken bijre vadteme. Minngebe kapihtelisnie edtjem 3) dejtie fenomeenide goerehtalledh, mah sjierelaakan jaarjelsaemien güelesne gáávnesieh jih naemhtie daam güelem joekoen rovnege jih güelge darjoeh.

3. Áarjelsaemien güelen sjieremes grammatihke

Dihthe güeltiehkomes stuhtje jaarjelsaemien güelen grammatihkeste Leah dah hammoeh jih raajesh, mah ojhte eensi ammes jaarjelsaemien hammoeh jih raajesh Leah. Dah, mah jeatjah güeline eah gáávnesieh, eah jeatjah saemien jallh uralske güeline, jih eah daaroen jallh sveerjen güeline gænnah. Manne ussjedem daesnie daejtie golme fenomeenide: 1) substantijvi sojjehtimmiehammojde mah daaroen *forholdsformer* jallh *forholdsenselser* gohtjesovveme: vuesiehtimmien gaavhtan *tjijtjebe, aehtjebe, daktaråbpoe, vuanavåbpoe* (kapihtele 3.1); 2) golme objeekten kaasusidie: akkusativje jih nominativje, men aaj elativje (kapihtele 3.2) jih 3) viehkieveerbem *edtedh*, dan syntaksem jih aalkovem (kapihtele 3.3). Manne mieriedamme daejtie fenomeenide goerehtalledh, juktie daah stoerre teoretihkeles aarvoem aaj uralske güeli álkolen utnieh, güeletypologijen dotkijidie geah abpe veartenen güelediversiteetem dotkoeh jih goerehtellieh.

3.1 Numhtie gohtjesovveme forholdsformer jallh gaskevoetehammoeh

Numhtie gohtjesovveme *forholdsformide* jallh gaskevoetehammojde manne jijtje dotkeme artihkelisnie «The so-called relation forms of nouns in South Saami: A byproduct or remnant of the Uralic comparative in *-mpA?» (Ylikoski 2018). Dennie artihkelisnie voejhkelem guarkedh, mannasinie dagkeres raajesh goh daate:

- (4) *Daktaråbpoe darjoeji guktie tjijtjebe jeehti.* (Bergsland 1994: 110; Magga & Magga 2012: 50; Ylikoski 2018: 8)

Mannasinie ij *Daktere darjoeji guktie tjidtjie jeehti*, mannasinie *Daktaråbpoe darjoeji guktie tjidtjie jeehti*? Vijries dotkemebarkoen mænngan aaj munnjien vielie geerve raaktan vuejnedh, mij ulmie baakojne *daktaråbpoe* jÏh *tjidtjie*. Gellie almetjÏh åvtese buakteme, suffikse *-be/-åbpoe* måedtjesåårts possessijve suffikse (Lagercrantz 1923: 91–92; Hasselbrink 1981–1985: 121–122); daate vååjnoe aaj generatovrine jÏh analysatovrine mah Giellateknoste, Saemien gÏeleteknologijen jarngeste UiT Nöörjen arktihke universiteetesne, dorjesovveme). Vuesiehtimmien gaavhtan Anna Jacobsen (1993: 36) jeahta *tjidtjie* daaroen gÏelesne *moren hans*, jÏh *aehtjie* jis daaroen *faren hans*, men ussjedem ij maa daate abpe jÏh aajne saetniesvoete. Nov maa dÏhte reaktie, daate suffikse joehtslaakan possessijvesuffikselaakan, men possessijve suffikse tjoevere såemies persovnem, aajhterem, vuesiehtidh. Men ihkie suffikse *-be/-åbpoe* daamtaj aktentaalen gåalmedem persovnem «vuesehthe», dle dÏhte aaj guektien- jÏh gellientaalem «vuesehthe», jÏh dovne voestes jÏh mubpide persovnade «vuesehthe»:

- (5) *Geellebe* ij saemesth, juktie *mijjeh* sinsitnine daaroestieh [sic]. (SIKOR)
- (6) *Dihthe* mij *mov gåmmebe* mænngan sjidti, lij dellie barkeminie Oslovesne, Institutesne mij edtji ektievuekie-jielemem giehtjedidh. (SIKOR)

Men jis akte possessijve suffikse jallh gaskevoetehammoe «gaajhkide persovnade vuesehthe», ij hov dÏhte vielie naan persovnade vuesehth jÏh ij naan aajhterem vuesehth. Manne gujht jaahkam, Knut Bergsland (1994) jÏh Ole Henrik Magga gon Lajla Mattsson Magga (2012) teermide *forholdsform* jÏh *forholdsændelse* utnieh dannasinie goh dah hammoe dynamihke «forholdem» jallh dynamihke gaskevoetem vuesiehtieh. Ij naan *daktaråbpoe* jis ij dan *tjidtjie*, jallh ij *daktaråbpoe* sov *tjidtjeben* namhtah. Jallh *mov gåmmebe* ij Leah mov *gåmmebe* *mov* namhtah. Baakoeh *mov gåmmebe* monnen gaskevoetem daarpesjeh jÏh dam vuesiehtieh.

«Gaskevoetehammon» suffikse hevvi seamma goh komparatijven suffikse *-be/-åbpoe*, jÏh manne ussjedem daate mijjem viehkehte gosse «gaskevoetehammon» sjÏhtebe guarkedh: *daktaråbpoe* jÏh *tjidtjie* hov seammalaakan goh *nuerebe* jÏh *båarasåbpoe*:

- (7) *Daktaråbpoe darjoeji guktie tjidtjie jeehti*. (Bergsland 1994: 110; Magga & Magga 2012: 50; Ylikoski 2018: 8, 59)
- (8) *Nuerebe darjoeji guktie båarasåbpoe jeehti*. (Ylikoski 2018: 59)

Jis *daktaråbpoen* jÏh *tjidtjeben* bijre soptsestibie, mijjeh göökten almetjen bijre soptsestibie, jÏh daj guaktaj gaskevoeten bijre. Jeatjah baakoejgumie *daktaråbpoe* dÏhte, gÏe daejstie guaktijste dÏhte *daktere*, seammalaakan goh *nuerebe* dÏhte, gie daejstie guaktijste dÏhte *noere*. JÏh tjidtjie ij Leah noere, dÏhte *tjidtjie* dÏhte *båarasåbpoe*. Manne ussjedem daate *-be/-åbpoe* aalkovisnie kontrastijve fokusen mierhke orreme, mij gaajhkine saemien jÏh soemen gÏeline adjektijven komparatijvine sjidteme, men åarjelsaemien gÏelesne substantijven fokusemierhkine aaj sjidteme – jallh guhkiem orreme.

Daaroen jÏh sveerjen gÏelh jÏh guektiengÏelevoete aaj saemien gÏelem klaeriedieh. Eah dah modelline possessijve suffiksede vedtieh, men daaroen jÏh sveerjen gÏeli definihte hammojde. Vuesiehtimmien gaavhtan daaj raajesi gaskevoete- jallh *be*-hammoeh seammalaaketje goh daaroen gÏelen definihte hammoeh. Raajesen (5) *geellebe* daaroen baakojste *mannen min* (9) jarkoestovveme:

- (5) *Geellebe* ij saemesth, juktie *mijjeh* sinsitnine daaroestieh [sic]. (Jonassen 2011a)
- (9) *Mannen min* snakkar ikkje samisk, så vi snakkar norsk med kvarandre. (Jonassen 2011b)

Seammalaakan Leah *kona mi* (10) åarjelsaemien gÏelese baakoejgumie *mov gåmmebe* (6) jorkoesovveme:

- (6) *Dihte mij **mov gâmmbe** mænngan sjidti, lij dellie barkeminie Oslovesne, Instituttesne mij edtji ektievuekie-jielemem giehtjedidh.* (Fjellheim 2007a)
- (10) *Det hadde seg slik at ho som seinere blei **kona mi** på den tida arbeida ved Institutt for samfunnsforskning i Oslo.* (Fjellheim 2007b)

Annje akte joekoen lustes raajese (11a), mij aaj daaroen gieleste jorkesovveme (11b):

- (11) a. *Datne **dihthe bööremes viellebe** abpe veartanisnie.* (SIKOR)
 b. *Du er **den beste broren** i hele verden.* (Simon 2004: 68)

Hammoe *viellebe* seamma goh *broren*, men ij *broren hennes* jallh *broren hans*. Daesnie *dihthe bööremes viellebe* dihte soptsestæjjan *viellebe*, men aaj *dihthe bööremes viellebe abpe veartanisnie*. Murrede vuejnedh abpe *dihthe bööremes viellebe* goh *den beste broren*. Ihkie *viellebe* goh definihte *broren*, *dihthe* aaj numhtie goh dihte definihte artihkele *den*. Im daejrieh mejtie gaajhkh saemiestæjjah utnieh dihte buerie gieleine, men daesnie ibie maehtieh suffiksem *-be* possessijve suffiksine utnedh.

«Gaskevoetehammojde» geerve buerkiestidh, dannasinie goh jeatjah Eurovpe gieelh eah seammalaaketje hammoeh damth. Pihte- jïh julevsaemien gieleine naan beetsuvh, men eah jielije kategorijh.² Dan diehre lij dan gieltege vuejnedh, mejtie gâåvnese gujht analåågeles fenomeene, men abpe Eurasijen mubpene raedtesne, Sjeavohts-mearoen luvliegaedtesne tungusiske gieleine. Vuesiehtimmien gaavhtan ewenen gielesne komparatijven suffikse *-dmar*, numhtie goh adjektijven *gud* 'jille' komparatijvehammoe *gudadmar* 'jillebe', jallh abpe raajese *Erek oran tarak oranduk gudadmar* baakoste baakose *Daate bovtse dehtie bovtseste jillebe*. Men dihte gieltiegommes lea daate: *aehtjie* ewenen gielesne *aman*, jïh daejnie komparatijven suffiksine *-dmar* mijjieh åadtjoejibie hammoem *amadmar* mij eevre goh saemien gieelen *aehtjebe*: ewenen gieelen *Amadmar xuti xupkucåklå æmanin* baakoste baakose åarjelsaemien gielesne *Aehtjebe baarniem skovlese leehpi*.

- (12) a. *Erek oran tarak oranduk guda-dmar.*
 b. *Daate bovtse dehtie bovtseste jille-be.*
 (Popova 2015: 170; Ylikoski 2018: 54)

- (13) a. *Ama-dmar xuti xupkucåklå æmanin.*
 b. *Aehtje-be baarniem skovlese leehpi.*
 (Cincius 1947: 237; Ylikoski 2018: 56)

Daate buerie vuesiehtimmie dan bijre, gosse saemien gielem goerehtallebe, muvhtene orre perspektijvem jeatjah gieelijste åadtjoejibie, jïh seammalaakan muvhtine maechtebe saemien gieleine dovne tungusiske gielide tjoevkijehedh. Ihkie «gaskevoetehammoe» kaanne rovnegs fenomeene vâåjnoe, jïh gaskevoete komparatijvine aaj rovnegs, dihte jillemes uralske giele maahta mahte sïejhme vâåjnedh, jis seammalaaketje gieelh aaj gâåvnesieh (jienebe Ylikoski 2018).³

² Luste lohkedh, maam julevsaemien *bårnep* Grundströmen (1946–1954 s.v. *par 'nē*) baakoegærjan mietie buerkeste: ij barre 'baernebe' jallh 'sonen (sin son)' men aaj '(vid jämförelse mellan ogifta män:) äldre och därigenom förmer; även: finare klädd; kan jämväl sägas om ånkling, som börjat gå finare klädd, så att man kan misstänka att han går i giftastankar'.

³ Daan artihkelen nommehts vierhtiedæjja vuaptastahteme, daaroen jïh sveerjen gieeli smaarehtjertine aaj sliektigujmie jïh laahkoejgumie «eeke» jeatjahlaakan vuesiehtåvva. Vuesiehtimmien gaavhtan jiehtieh *mor mi* jïh *bror min*, men eah **venn min*, **hest min* jallh **hus mitt*. Dan diehre maechtebe ussjedidh, baakoej *moren min/din/hans* jïh *faren*

3.2 *Golme objeekten kaasush*

Mubpie sjÏere aamhtese maam edtjem goerehtalledh leah objeekth jÏh objeekti kaasush.⁴ Åarjelsaemien gÏelen objeekth hevvi murrede dannasinie, goh jeatjah saemien gÏeline barre akte objeekten kaasuse, men Åarjelsaemien gÏelesne sÏejhme vuajnoen mietie gÏökte kaasush: ij barre dÏhte vihkielommes jÏh staeries objeekten kaasuse, akkusativje suffiksine *-m*, men gellientaalesne nominativje aaj. David Kroik (2016; 2019) dam jÏjnjem darhkeme, jÏh dan mietie stÏöremes joeektse akkusativjen jÏh nominativjen gaskem lea definihtevoete. Gellientaalen akkusativje dan definihte objeekten kaasuse, gellientaalen nominativje jÏs gellientaalen indefinihte objeekten kaasuse (vuajnah aaj Wickman 1954; 1955):

- (14) a. *Manne (dejtie) gærjide lohkim.*
 b. *Manne (*dah) gærjah lohkim.*

Manne gærjide lohkim mahte seamma goh *Manne dejtie gærjide lohkim* – govlije daajra, mah leah dah gærjah mejtie manne lohkeme. Men jis *Manne gærjah lohkim*, im maehtieh jÏehtedh **Manne dah gærjah lohkim*. Men dÏhte eeremes gieltiegommes: akte gÏaalmede kaasuse aaj gÏåvnese, maam maechtebe objeekten kaasusnie utnedh. Vuesiehtimmien gaavhtan Raija Bartens (1972: 114), Erkki Itkonen (1972: 180–182) jÏh Knut Bergsland (1994: 60–61) tjaaleme, elativje aaj objeektine åtnasåvva. Jallh Bergslanden baakoejgumie: «Et nomen i elativ – kan uttrykke den bestemte helheten som en tar en del av». Bergsland vuesiehtimmien gaavhtan daejtie raajesidie jÏh daejtie jarkoestimmide vadta:

- (15) a. *Byöpmedh daam laejpiem!* 'Spis dette brødet (brødstykket)!'
 b. *Byöpmedh daehtie laejpeste!* 'Spis av dette brødet!'
- (16) a. *Dijph dejtie lihtside!* 'Ta de leddstykkene!'
 b. *Dijph dejstie lihtsijste!* 'Ta (forsyn deg) av de leddstykkene!'

Dagkeres elativjen pråvvhoe gÏååvnese julevsaaemien gÏelesne aaj, jÏh noerhtesaemien gÏelen lokativje muvhtine seammalaakan (Itkonen 1972: 180–182). Men Åarjelsaemien gÏelen elativje sagke daamtajåbpoe objeektine åtnasåvva, jÏh eevre sjÏere aamhtese lea dÏhte, julevsaaemien elativje jallh noerhtesaemien lokativje goh mubpie objeekten kaasuse, men dÏhte Åarjelsaemien gÏelen elativje vÏååjnoe goh akte gÏaalmede objeekten kaasuse. Jeenemes uralske gÏeline ajve akte objeekten kaasuse, numhtie goh noerhtesaemien gÏelesne genitivje-akkusativje. Raajesisnie (17a) predikaaten *vaeltieh* elativjeobjeekte *sjædtojste*, men noerhtesaemien gÏelesne predikaaten *buktet* objeekte genitivje-akkusativje *šaddosiid* raajesisnie (17b). Seammalaakan raajesen (18a) elativjh *laejpijste* jÏh *guelijste* (vadta) noerhtesaemien gÏelesne genitivje-akkusativjh *låibbiid* jÏh *guliid* (18b):

- (17) a. *Årroeh mavvas jÏh vaeltieh laanten voestes sjædtojste!* (Åab: 4 Mos 13,20)
 b. *Lehket roahkkadat ja buktet mielddådet dan eatnama šaddosiid.* (B: 4 Mos 13,20)
- (18) a. *Jeesuse laejpide vaalta, Jupmelem gæjhta jÏh almetjidie gÏeh desnie tjahkan, laejpijste vadta. Seammalaakan guelijste vadta, dan jÏjnjem goh dah sijhtieh dÏastoeh tidh.* (Åab: Jåh 6,11)

min/din/hans sijjeste *tjdtjebe* jÏh *aehjebe* staeries smaarehtjertine *mor mi/di/hans* jÏh *far min/din/hans* (vuajnah Jacobsen 1993: 36; Julien 2005: 190–192). Daah fenomeenh jÏh Åarjelsaemien gÏelen gaskevoetehammoej gaskevoete possessivje suffiksijgumie jienebe goerehtallemem daarpesjeh.

⁴ Juktie 1. Åarjelsaemien gÏeledotkemebiejjeij programmesne gÏökte buerkiestimmide objeekti bÏjre lin (Joma 2019; Kroik 2019), dellie mieriedim jÏjtjen buerkiestimmesne unnebem dej bÏjre soptsestidh. Ihkie aaj Wickman (1954; 1955) jÏh Kroik (2016) daam aamhtesem jÏjnjem darhkeme, sjÏerelaakan elativjen bÏjre eakan leah tjaaleme.

- b. *Jesus válddii láibbiid, giittii Ipmila ja juogadii láibbiid daidda geat ledje čohkkámin das. Seammá ládje son juogadii guliid, ja buohkat ožžo nu ollu go dáhtto.* (B: Jáh 6,11)

Jeatjah baakoejgumie áarjelsaemien gielesne – ihkie barre gellientaalesne – eevre golme objeekten kaasush, muvhtine dovne seamma konteekstine:

- (19) a. *Vaeltieh laejpieh!* (nominatijve: indefinihte)
 b. *Vaeltieh laejpide!* (akkusatijve: definihte)
 c. *Vaeltieh laejpijste!* (elatijve: definihte, partitijve jallh stuhtj)
- (20) a. *Byöpmedh guelieh/pearah!* (nominatijve: indefinihte)
 b. *Byöpmedh guelide/pearide!* (akkusatijve: definihte)
 c. *Byöpmedh guelijste/pearijste!* (elatijve: definihte, partitijve jallh stuhtj)

Raajesen *vaeltieh laejpieh* lea indefinihte objeekte, men definihte objeektide göökte hammoeh gáávnesieh: *vaeltieh laejpide* siejhme definihte akkusativobjeektem átna, men dihte gáalmede raajese ij dan tjelkes. Bergslanden (1994: 60–61) mietie hov elatijve mierhke destie ahte patiente definihte, men partitijve: «den bestemte helheten som en tar en del av». Internasjonale teerme daase nagkh *partitijve*. Áarjelsaemien elatijveobjeekte mijjem viehkehte vovejnedh guktie soemen jih mordvan gieli partitijvekaasush sjiidteme, jih dah jis viehkiehtieh saemien gielem analyseeridh (Itkonen 1972; Alhoniemi 1989). Elatijveobjeekte daamtaj – men ij iktegisth – byöpmedimmien jih jovkemen bijre, beapmoej jih jovkemassi bijre soptseste. Båetije goerehtallemidie dellie vihkele laavenjassine elatijveobjeekten raastide goerehtalledh. Mejtje dagkeres numhtie gohtjesovveme *Differential Object Marking* mesnie golme objeekten kaasush identihke byjresisnie gáávnesieh lea gieletypologijen perspektijve sagke rovnegábpoe. Vuesiehtimmien gaavhtan Giorgio Lemmon (2011) dáakteregraadebarkosne eah leah daajroeh dagkeres gieli bijre abpe veartanisnie, jih im leah manne dejtje jeatjah goerehtallemie gænnah gaavneme.

3.3 *Viehkieveerbe edtjedh jih dan syntaakse*

Gaskevoetehammoej jih golmen objeekten kaasusi baalte aaj máedtieh veerbefenomeenh gáávnesieh, mah barre áarjelsaemien gielesne gáávnesieh jih goerehtallemem daarpesjeh. Dah leah vuesiehtimmien gaavhtan gihtjemeraajesh jih predikaath *jih*-konjunksjovnen namhtah (21a), mah sagke jeatjahlaakan goh daaroen gielesne (21b) jallh julevsamien gielesne (21c):

- (21) a. *Mah tjahkesjeminie lohkemine?*
 b. *Sitter du og leser?*
 c. *Tjåhkkåha gus låhkåmin? ~ Låhkåmin gus tjåhkkåha?*

Men dagkeres gihtjemeraajesh jih predikaath aaj jeatjah uralske gieline jih dannasinie ij leah áarjelsaemien gielesne dan ovnohke (vuajnah Metslang jih jeatjah 2017). Mohte sagki rovnigábpoe fenomeene lea veerbe *edtjedh* jih dan syntaakse jih semantihke.⁵ Gaajhkine saemien gieline – jih jeenemes uralske gieline – göökte joekoen sjiere veerbh: nyöjhkeme-veerbe (*ij*) jih kopula-veerbe (*lea*), men áarjelsaemien gielesne *edtjedh* aaj joekoen sjiere veerbe.

Syntaakseperspektijveste *edtjedh* lea viehkieveerbe, men dihte jeatjahlaakan dáemedede goh dah jeatjah viehkieveerbh, siejhme viehkieveerbh numhtie goh *mahtedh*, *sijhtedh* jih *tjoeveridh*:

- (22) *Tjådtjie edtja olkese vuelkedh.*

⁵ Jijtjen buerkiestimmien (2019) mænngan Torbjörn Söder (båetieminie) aaj daam seamma aamhtesem goerehtalleme.

Raajesisnie (22) *edtjedh* jallh *edtja* sïejhme viehkieveerbe, man lea futuvreulmie, men vuesiehtimmie (23) havkh sagke jeatjahlaaketje:

(23) *Tjïdtjie tjuedtjele edtja olkese vuelkedh.*

Vuesiehtimmesne (23) *edtja* aajkoem ävtese buakta. Jeatjah gïeli perspektijveste dïhte rovnegs bielie dïhte ahte daesnie göökte raajesh, men ij mij naan konjunksjovne. Voestegh raajese *Tjïdtjie tjuedtjele*, jïh dehtie minngede mubpie raajese *edtja olkese vuelkedh*, men daan aajkoeraajesen ij leah naan konjunksjovne numhtie goh *juktie: edtja* oktegh dovne futuvrem jïh aajkoem jallh ulmiem ävtese buakta.

Men muvhtine vääjnoe *edtjedh* ij leah daerpies mealtan gænnah utnedh: *juktie edtjedh* viehkieveerbe, iktegisth dam infinitijvem dæerede, men infinitijve oktegh aaj aajkoem jallh ulmiem ävtese buakta. *Maarhkosen vaentjele* jaepeste 1993 vuesiehtimmien gaavhtan naemhtie jeahta:

(24) a. *Akte alma vaadsiji edtji gernieh seejedh.* (Mv: Mark 4,3)

Men dïhte urremes jarkoestimmie jis naemhtie jeahta:

(24) b. *Såemies ålma vaadsaji gernieh seejedh.* (Åab: Mark 4,3)

Gåabpatjahkh amma buerieh jïh reaktoe, men dennie voestes alternatijvesne (24a) *edtjedh*-veerbe teorijesne – men kaanne barre teorijesne – ij leah daerpies, ihkie dïhte mubpie alternatijve (24b) aaj öövre buerie. Men mubpede perspektijveste numhtie, jis mijjïeh åarjelsaemien gïelen jïjtse aajmoem jallh voejkenem sïjhtebe vaarjelidh, dle dellie maakta raeriestidh *edtjedh*-veerbem provhkedh.

Edtjedh-veerben akte vielie funksjovne: Dïhte veerbe åtnasåvva aaj dellie goh göökte raajesh eah ektie agentem utnieh, men ektie patientem (25a).

(25) a. *Dellie dejtïe vijhte laejpide jïh göökte guelide vaalta, gïehtjeste jïh bueriesjugniedassem rohkele, laejpide tsååpke jïh learoehkidie vadta edtjïeh joekedidh.* (Åab: Mark 6,41)

Daennie raajesisnie Jeesuse laejpide tsååpke jïh learoehkidie vadta, men dah leah learohkh gïeh dejtïe seamma laejpide joekedïeh – jallh edtjïeh joekedidh. Daesnie aaj *edtjïeh* kaanne teorijesne ij leah daerpies, men åarjelsaemien gïelesne rïektes jïh iemie. Daate vääjnoe jïjtïisnie aelhkie, men gieltiegommes lea dïhte, daate bielie åarjelsaemien grammatihken jargnesne. Im gujth manne daejrieh jeatjah gïeli bïjre, mej leah seammalaaketje veerbh – im saemien jallh jeatjah uralske gïelefuellhine, jïh im daaoren jallh sveerjen gïeline gænnah. Dannasinie daate aaj fenomeene man bïjre ibie annje jïjnem daejrieh, *juktie* ibie leah dotkeme gænnah. Gåæssie maechtebe dam veeljedh, jïh gåæssie jis tjoerebe dam utnedh?

Minngemes sïjhtem lissiehtidh, ahte veerbe *edtjedh* joekoen gieltege gïelehistovrijes perspektijveste aaj. Daan veerben lea jïjtse sjïere sojjehtimmietyjpe, sojjehtimmie vokaale-jeatjahtetemi namhtah: sojjehtibie dam *edtjedh* : *edtja* : *edtji*, ihkie vuesiehtimmien gaavhtan *vedtedh* : *vadta* : *vedti*, seamma laakan go *tsevtsehdh* : *tsavtsa* : *tsevtsi* jïh *bertedh* : *barta* : *berti* jïh numhtie vijriebasse. Histovrijes morfologijes perspektijveste dïhte lea numhtie, *edtjedh*-veerben hammoem ibie saemien maadthgïelese maehhtïeh rekonstruereedh. Manne aaj guhkiem onderdamme, mannasinie daan veerbese ij leah gåæssie gænnah naan etymologije vadasovveme, ihkie mov gujht jïjtjen spekulasjovne lij. Men mænngan vööjnim Knut Bergsland (1992: 11) öövre seamma åssjalmassem ävtese buakteme.

Maam dle månnoeh Bergslandh ussjedamme? Manne vööjnim Bergsland aaj ussjedamme, *edtjedh*-veerben funksjovnh joekoen seammalaakan goh jeatjah saemien gïeli ij-finihte veerbehammoeh maj nomme *supijne*. Dïhte seammalaakan goh infinitijve, men ij leah læjhkan infinitijve. Daate supijnehammoeh pihte-, julev- jïh tornesaemien gïeline gååvnese. Vuesiehtimmien gaavhtan julevsaemien gïelesne supijnen suffikse *-tjit* jallh *-ttjat*. Dïhte mij rovnegs lea, dïhte supijne lea sojjehtimmïehammoe suffiksine, men *edtjedh* jis hevvie jïjtjeguedteldh veerbe. Men *edtjedh* åarjene gååvnese, supijne jis noerhtene. Im manne

daam maechtieh vuesiehtidh, men daj elementi funksjovnh joekoen seammalaakan. Maechtebe raajesidie julevsaemien gieline mohtedidh, mah vuelaen:

- (24) a. *Akte alma vaadsiji **edti** gernieh **seejedh**.* (Mv: Mark 4,3)
 c. *Ålmáj vuolgij **sáddjitit**.* (ÅT: Mark 4,3)

Raajese (25a) jis julevsaemien gielesne naemhtie (25b):

- (25) a. *Dellie dejtie vijhte laejpide jih göökte guelide vaalta, gieltjeste jih bueriesjugniedassem rohkele, laejpide tsáápke jih learoehkidie vadta **edtieh joekedidh**.* (Åab: Mark 6,41)
 b. *Jesus dajt vihtta lájbe ja guokta guolátja váldij ja almmáj gehtjadijn gijtulvisáv ráhkálij. De lájbijt dádjelij ja áhpadisálmájda vattij álmugij **juogadittjat**.* (ÅT: Mark 6,41)

Jeatjah baakoejgumie **edti seejedh** (24a) seamma goh julevsaemien **sáddjitit** (24c), jih *laejpide* – – vadta **edtieh joekedidh** (26a) jis julevsaemien *lájbijt* – – vattij **álmugij juogadittjat** (26b). Jih annje akte vuesiehtimmie:

- (26) a. *Jeesuse hov deejri guhte satnem **edti biehtedh**, jih dannasinie jeehti eah gaajhkesch Leah raajne.* (Åab: Jáh 13,11)
 b. *Diedij vuojn guhti **lij** **sv** **báhtátjit**, ja dan diehti javlaj gájka állim rájnna.* (ÅT: Jáh 13,11)

Daesnie aaj *edjedh* jih supijne: *edti biehtedh* futuvreulmiem átna, men seammalaakan aaj supijne *báhtátjit* jallh *lij báhtátjit* kopulaveerbine *lij* (Ylikoski 2016). Bergsland (1992: 11) ussjedi *edjedh* ávtesne supijnen suffikse orreme mij mænngan loevenamme jih jýtse baakojne sjítteme. Díhte lea joekoen ovsiejhmede, kaanne halhta tjalhta, men nimhtie maahta sjíttedh. Dagkeres prosesse mesnie grammatihke elemente unnebe grammatihkelaaketje sjádda, *degrammatikalisjovnine* gohtjesávva – gosse vuesiehtimmien gaavhtan syjjehtimmiesuffikse orre veerbine sjádda.

Daate hypoteese luste aaj jeatjah uralske gieli dotkijidie, juktie supijnen mierhken maadtoe seamma goh jeatjah saemien gieli potentijaalemodusisnie (julevsaemien *-tj/-ttj-*) jih vijriebasse soemen gielen konditionaalemodusisnie (*-isi-*). Dannasinie lea soemen dotkijasse aaj gieltege vuejednh, guktie saemien gielen **edti biehtedh** soemen gielen konditionaalem (*kavaltaisi* jallh *pettäisi*) aaj vaestede:

- (26) a. *Jeesuse hov deejri guhte satnem **edti biehtedh**, jih dannasinie jeehti eah gaajhkesch Leah raajne.* (Åab: Jáh 13,11)
 c. *Jeesus tiesi, kuka hänet **kavaltaisi**, ja siksi hän sanoi, etteivät he kaikki olleet puhtaita.* (R: Jáh 13,11)

Gosse *edjedh*-veerbe dotkesávva jih boejhkelávva, dle díhte aaj aevhkine sjádda jijnjh jeatjah gieli dotkemasse.

4. Konklusjovne

Daennie artihkelisnie manne vuesiehtamme naan perspektijvh disse mannasinie áarjelsaemien gieler goh díhte jillemes uralske gieler dan gieltege. Ibie ennje raaktan daejrieh, gogkoe áarjelsaemien gieler áarjelsaemien dajvese báateme, men daelie daate joekoen sjíere, ij seammalaakan goh jeatjah saemien gieler. Daah vuesiehtimmieh mejtie manne vuesiehtamme báeries saemien gieler ektie grammatihke elementide utnieh, men daate gieler dejtie jýtse vuekiej mietie právhka. Ihkie öövre vihkele áarjelsaemien gieler

åarjelsaemien gaavhtan dotkedh, dle daate öövre vihkele aaj dan gaavhtan ahte dah jeatjah uralske gieli dotkijidie viehkietieh.

Gaaltijh

- Aikio 2012 = Luobbal Sámmol Sámmol Ánte (Aikio, Ante). 2012. On Finnic long vowels, Samoyed vowel sequences and Proto-Uralic *x. Gærjesne *Per Urales ad Orientem: Iter polyphonicum multilingue. Festskrift tillägnad Juha Janhunen på hans sextioårsdag den 12 februari 2012*, redaktöörh Tiina Hyytiäinen, Lotta Jalava, Janne Saarikivi jïh Erika Sandman, s. 227–250. Societé Finno-Ougrienne, Helsinki.
- Alhoniemi, Alho. 1989. Suomen ja mordvan vanhat erosijat omilla teillään. *Sananjalka* 31: 21–29. <https://doi.org/10.30673/sja.86511>.
- B = *Biibbal. Bassi čála. Boares ja ođđa testamenta*. Norgga Biibbalsearvi 2019.
- Bartens, Raija. 1972. *Inarinlapin, merilapin ja luulajanlapin kaasussyntaksi*. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- Bergsland, Knut. 1946. *Røros-lappisk grammatikk. Et forsøk på strukturell språkbeskrivelse*. Aschehoug, Oslo.
- Bergsland, Knut. 1992. Language contacts between Southern Sami and Scandinavian. Gærjesne *Language contact. Theoretical and empirical studies*, redaktööre Ernst Håkon Jahr, s. 5–15. Mouton de Gruyter, Berlin. <https://doi.org/10.1515/9783110851847.5>.
- Bergsland, Knut. 1994. *Sydsamisk grammatikk*. Davvi Girji, Karasjok.
- Bergsland, Knut jïh Lajla Mattsson Magga. 1993. *Åarjelsaemien daaroen baakoegærja. Sydsamisk norsk ordbok*. Idut.
- Cincius, V. I. 1947. *Očerk grammatiki èvenskogo (lamutskogo) jazyka*. Leningrad.
- Fjellheim, Paul. 2007a. Voestes lohkehtæjja båtsoeburrie-skuvlesne. [Tjaalege gærjeste *Saemien skuvle-vaajese* 2.] <http://skuvla.info/skolehist/fjellheim-s.htm>.
- Fjellheim, Paul. 2007b. Første lærer på reindriftsskolen. [Tjaalege gærjeste *Samisk skolehistorie* 2.] <http://skuvla.info/skolehist/fjellheim-n.htm>.
- Grundström, Harald. 1946–1954. *Lulelappsk ordbok. Lulelappisches Wörterbuch*. A.-B. Lundequistska Bokhandeln, Uppsala.
- Grünthal, Riho, Volker Heyd, Sampsa Holopainen, Juha A. Janhunen, Olesya Khanina, Matti Miestamo, Johanna Nichols, Janne Saarikivi jïh Kaius Sinnemäki. 2022. Drastic demographic events triggered the Uralic spread. *Diachronica* 39 (4): 490–524. <https://doi.org/10.1075/dia.20038.gru>.
- Hasselbrink, Gustav. 1981–1985. *Südlappisches Wörterbuch. Oårj'elsaamien baaguog'ärjaa*. A.-B. Lundequistska bokhandeln, Uppsala.
- Iemmolo, Giorgio. 2011. *Towards a typological study of differential object marking and differential object indexation*. University of Pavia, Pavia.
- Inaba, Nobufumi jïh Rogier Blokland. 2019. Predicative possession in South Saami. Gærjesne *Possession in languages of Europe and North and Central Asia*, redaktöörh Lars Johanson, Lidia Federica Mazzitelli jïh Irina Nevskaya, s. 103–123. Benjamins, Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/slcs.206.06ina>
- Itkonen, Erkki. 1972. Über das Objekt in den finnisch-wolgaischen Sprachen. *Finnisch-Ugrische Forschungen* 39: 153–213.
- Jacobsen, Anna [Jaahkenelkien Anna]. 1993. *Goltelidh jïh soptsesidh*. Daasta Berteme, Aarborte.
- Joma, Liv Karin. 2019. Objeektem jááhkesjidh jallh ij jááhkesjh, åarjelsaemien giëlesne. 1. åarjelsaemien giëledotkemebiejjieh, 2.–4.10.2019, Leevangke.
- Jonassen, Ellen Bull. 2011a. Voestes learohkh saemieskuvlesne Snåasesne. [Tjaalege gærjeste *Sámi skuvlahistorjá* 5.] <http://skuvla.info/skolehist/ellenbull-s.htm>.

- Jonassen, Ellen Bull. 2011b. Første elevar på sameskolen i Snåsa. [Tjaalege gærjeste *Samisk skolehistori* 5.] <http://skuvla.info/skolehist/ellenbull-n.htm>.
- Julien, Marit. 2005. *Nominal phrases from a Scandinavian perspective*. John Benjamins, Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/la.87>.
- Koponen, Eino. 2022. Saami: General introduction. Gærjesne *The Oxford guide to the Uralic languages*, redaktöörh Marianne Bakró-Nagy, Johanna Laakso jñh Elena Skribnik, s. 103–112. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198767664.003.0007>.
- Korhonen, Mikko. 1981. *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kroik, David. 2016. *Differential Object Marking in South Saami*. Licentiate Thesis. Umeå University.
- Kroik, David. 2019. Differentielle objeektevihtesjimmie áarjelsaemien gielesne. 1. áarjelsaemien gieledotkemebiejjieh, 2.–4.10.2019, Leevangke. <https://doi.org/10.4324/9780429449345-1>.
- Lagercrantz, Eliel. 1923. *Sprachlehre des Südlappischen nach der Mundart von Wefsen*. Kristiania Etnografiske Museum, Kristiania.
- Lehtinen, Miika. 2018. Sää'mkiöl vuáddsää'nñjiárgg – SVO avi SOV? *Dutkansearvvi diedalaš áigečála* 2 (2): 25–62. <https://www.dutkansearvi.fi/volume-2-issue-2-fi/>.
- Magga, Ole Henrik. 2014. Lullisámegiela muohtasánit. *Sámi diedalaš áigečála* 1/2014: 27–49. <https://site.uit.no/aigecala/sda-1-2014-ole-henrik-magga/>.
- Magga, Ole Henrik jñh Lajla Mattsson Magga. 2012. *Sørsamisk grammatikk*. Davvi Girji, Karasjok.
- Metslang, Helle, Külli Habicht jñh Karl Pajusalu. 2017. Where do polar question markers come from? *STUF - Language Typology and Universals* 70 (3): 489–521. <https://doi.org/10.1515/stuf-2017-0022>.
- Mikkelsen, Inga Lill Sigga. 2011. *Objevta sadje ja struktuvrra indikatijva gárgadisájn*. University of Tromsø. <https://munin.uit.no/handle/10037/3649>.
- Mv = *Jupmelen rihke lea gietskesne. Maarhkosen vaentjele*. Det Norske Bibelselskap, Oslo.
- Piha, Minerva. 2018. Combining Proto-Scandinavian loanword strata in South Saami with the Early Iron Age archaeological material of Jämtland and Dalarna, Sweden. *Finnisch-Ugrische Forschungen* 64: 118–233. <https://doi.org/10.33339/fuf.66694>.
- Piha, Minerva. 2020. *Eteläsaamelaiset rautakautisessa Pohjolassa. Kielitieteellis-arkeologinen näkökulma*. Turun yliopisto, Turku. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8212-7>.
- Popova, Marija Dmitrievna. 2015. Stepeni sravnenija prilagatel'nyx v èvenskom jazyke. *Filologičeskie nauki. Voprosy teorii i praktiki* 43: 169–171.
- R = *Raamattu*. Suomen Pipliaseura, Helsinki 1992.
- Rantanen, Timo, Outi Vesakoski, Jussi Ylikoski jñh Harri Tolvanen. 2021. Geographical database of the Uralic languages, Versjovne 1.0. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4784188>.
- Rantanen, Timo, Harri Tolvanen, Meeli Roose, Jussi Ylikoski jñh Outi Vesakoski. 2022. Best practices for spatial language data harmonization, sharing and map creation – A case study of Uralic. *PLoS ONE* 17 (6): e0269648. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0269648>.
- Rydving, Håkan. 2013. *Words and varieties. Lexical variation in Saami*. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Saarikivi, Janne. 2014. Reconstruction of culture and ethnicity: Remarks on the methodology of the historical-comparative linguistics (on the basis of Western Uralic languages). Gærjesne *Folklore Fellow's communications* 307. *New focus on retrospective methods. Resuming methodological discussion. Case studies from Northern Europe*, redaktöörh Eldar Heide jñh Karen Bek-Pedersen, s. 186–216. Academia Scientiarum Fennica, Helsinki.
- Saarikivi, Janne. 2022. The divergence of Proto-Uralic and its offspring. A descendent reconstruction. Gærjesne *The Oxford guide to the Uralic languages*, redaktöörh Marianne Bakró-Nagy, Johanna Laakso jñh Elena Skribnik, s. 28–58. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198767664.003.0002>.
- Sammallahti, Pekka. 1998. *The Saami languages. An introduction*. Davvi Girji, Kárášjohka.
- SIKOR = SIKOR. UiT Nöörjen Arktisen Universiteeten jñh Nöörjen Saemiedigkien tekstetjäägkaldahkh, Versjovne 01.12.2021. <http://gtweb.uit.no/korp/>.
- Simon, Francesca. 2004. *Rampete Robin blir rik*. Gyldendal, Oslo.

- Söder, Torbjörn. (båetieminie). On the origin of South Saami *edjedh* ‘shall, will’. *Gærjesne Saami Linguistics in Uppsala. The 2019 SAALS 4 Symposium*, redaktöörh Rogier Blokland, Torbjörn Söder jÏh Michael Rießler. Uppsala universitet, Uppsala.
- Wickman, Bo. 1954. Objektets kasus i pluralis i sydlapskan. *Gærjesne Scandinavica et Fenno-ugrica. Studier tillägnade Björn Collinder den 22 juli 1954*, s. 99–112. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Wickman, Bo. 1955. *The form of the object in the Uralic languages*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Ylikoski, Jussi. 2016. Future time reference in Lule Saami, with some remarks on Finnish. *Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics* 7 (2): 209–244. <http://doi.org/10.12697/jeful.2016.7.2.09>.
- Ylikoski, Jussi. 2017. What made Proto-Germanic **jah* ‘and’ an infinitive marker in westernmost Uralic? Observations from the Saami-Scandinavian border. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 35 (2): 291–327.
- Ylikoski, Jussi. 2018. The so-called relation forms of nouns in South Saami: A byproduct or remnant of the Uralic comparative in *-*mpA*? *Finnisch-Ugrische Forschungen* 64: 6–71. <https://doi.org/10.33339/fuf.67659>.
- Ylikoski, Jussi. 2020. Remarks on the Saami demonstrative pronouns. *Gærjesne Ёмас сымыу нэкве вортур эмност самын натум. Scripta miscellanea in honorem Ulla-Maija Forsberg*, redaktöörh Sampsa Holopainen, Juha Kuokkala, Janne Saarikivi jÏh Susanna Virtanen, s. 398–417. Finno-Ugrian Society, Helsinki. <https://doi.org/10.33341/sus.11.27>.
- Ylikoski, Jussi. 2022. South Saami. *Gærjesne The Oxford guide to the Uralic languages*, redaktöörh Marianne Bakró-Nagy, Johanna Laakso jÏh Elena Skribnik, s. 113–129. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198767664.003.0008>.
- Åab = *Åarjelsaemien bijpeleteksth. Teksth Båeries testamenteste jÏh Orre testamenteste*. Nöörjen bijpelesiebrie 2018.
- ÅT = *Ådå Testamennta*. Uppsala: Svieriga Rámátsiebrre 2000.